

TABUKA bogens konklusioner

Konklusionerne er en opsamling af de vigtigste pointer og erfaringer fra bogen.

Børnene skal behandles som reflekterede og aktive mennesker

- Børnene er hovedpersonerne i 'sagen' og bør inddrages i en dialog om den. Det er både etisk og juridisk meget velbegrundet. Men det er også velbegrundet, fordi det er åbenbart, når man ser TABUKA-materialet, at børnene i de fleste situationer er aktive, reflekterende og handlende mennesker. De er ikke passive

objekter, som de voksne må disponere for. Børnene har ofte en forståelse og et 'projekt' for sig selv, som de voksne skal kunne se – selvom børnene holder det for sig selv. De voksne må forstå barnets forståelse, finde ind til dets overvejelser og være i dialog med det om dets handlinger, hvis de vil leve op til deres voksenansvar og hjælpe det. De må kunne mobilisere potentialet i barnets egne erkendelser og beslutninger. De voksne må gøre sig bekendt med barnets stærke, indre processer og spille sammen med dem for at give barnet det bedst mulige liv.

De voksne skal se børnenes problemer og tale med dem om dem. De skal også tale med dem om indsatsen for at hjælpe dem

- Mange professionelle har ikke set eller handlet på børnenes alvorlige problemer. Det har forøget problemerne. Sat på spidsen må man sige, at det at overse og ignorere børnenes problemer er at skade dem yderligere. De professionelle skal turde se, at et barn lider, skal droppe berøringsangst og ansvarsforflygtigelse og

påtage sig den måske krævende opgave at skabe fortrolighed med barnet. Og så skal de handle ud fra det, barnet fortæller. Det er det faglige og menneskelige krav til dem. I den proces skal de, når fortroligheden er skabt, ærligt, nænsomt og omsorgsfuldt turde sætte ord på det, de ser.

- Manglende samtale i forbindelse med indsatsen over for barnet er et stort problem i TABUKA-materialet. Sat på spidsen, må man konkludere, at det også har været skadeligt for børnene, at der ikke er blevet talt ordentligt med dem. Det har skadet dem på mange planer og fået langvarige konsekvenser, at de er blevet holdt i uvidenhed og er blevet umyndiggjort og tingsliggjort. Det er en klar konklusion i materialet, at børn kan tåle at få sat ord på de problemer, de lever med, og at de har brug for det, fordi de ellers er henvist til at danne deres egne forestillinger. Samtalen med børnene har flere formål: At give dem informationer, som er helt afgørende for dem; at få deres viden og perspektiv; at hjælpe dem med det, de slås med af bekymringer, savn, sorg, skyld osv.; samt at høre deres ønsker og inddrage dem i overvejelserne om, hvad der skal ske.
- Inddragelse af børnene strider ikke mod, at de skal have lov til at være børn. Børnene skal *både* informeres, høres og inddrages og beskyttes og have lov at være børn, der er afhængige af omsorgsfulde voksne. Det er de komplekse krav, som de professionelle voksne skal kunne leve op til. Det nytter ikke at stirre sig blind på beskyttelse og omsorg og ignorere information, dialog og inddragelse.

Mere kontinuitet i indsatsen

- Anbringelsessystemets og skolens manglende sammenhæng og de mange brud og diskontinuiteten i indsatsen nævnes igen og igen. Ofte med beretninger om chokerende oplevelser. Det er derfor afgørende at forbedre kontinuitet og sammenhæng i børnenes liv under anbringelsen. Man må respektere og styrke barnets egne netværk i familien mv.; styrke stabiliteten i den enkelte anbringelse; have færre udskiftninger af de professionelle; sikre samarbejdet mellem skole, anbringelsessted og socialforvaltning; undgå udstødning fra folkeskolen; undgå at bryde gode kontakter mellem professionelle og barnet; have gennemtænkte

afskeds- og modtagelsesprocedurer osv. Det er især vigtigt at fastholde alle gode relationer til forældre, søskende og familie, fordi de bliver afgørende senere i livet.

- Forbedringerne forudsætter ændringer i skoler, institutioner og forvaltninger. Men de forudsætter også holdningsdiskussioner om relationer, involvering, de professionelle personlige stabilitet og om samspillet med barnets netværk. De professionelle må forstå, hvor uoverskueligt det kan være for et barn at leve et liv, hvor grundlæggende forhold er styret af store, usammenhængende systemer, der hver for sig handler ud fra velmenende men bureaukratisk prægede logikker.

Anbringelsen øger risikoen for stempling og isolation

- De professionelle må også forstå, hvor meget barnets eksistentielle problemer og spekulationer betyder for det. Og de må hjælpe det med dem. Anbringelsen øger risikoen for, at barnet isoleres og stemples, og den kan øge dets oplevelse af skyld, sorg, savn, angst, ensomhed osv. Derfor må alle led i systemet omkring barnet - socialforvaltning, anbringelsessted og skole - tage ansvar for at modvirke det. Et vigtigt element er at hjælpe barnet til en ordentlig placering i forhold til andre børn. Det stiller ikke mindst krav til skolen om at få stoppet mobning af anbragte børn og om at sikre udsatte børns integration i klassen.

Kvaliteten i indsatsen må være bedre - de bedste forløb må være normen

- Der er alt for stor forskel på de gode og de dårlige forløb i TABUKA-materialet. Skal man gøre det op, så er der enkelte meget gode anbringelsesforløb og i den modsatte ende forløb, der har været meget belastende for børnene, og hvor de i nogle tilfælde har været udsat for egentlige overgreb. Mellem disse yderpoler ligger flertallet af historierne. Med gode sider, men også med forhold, som man må kritisere som utilstrækkelige eller dårlige. Samme store forskel mellem de gode og de meget dårlige forløb aftegner sig i skolen. TABUKA-materialet afdækker dermed kvalitetsproblemer, som man er nødt til at gøre noget ved.
- Det er iøjnefaldende, at i en lille gruppe af særligt gode forløb har stort set alt fungeret godt og sammenhængende - sagsbehandleren,

plejefamilien/institutionen, skolen, forældrekontakten osv. Det understreger, at en god anbringelse stiller krav til mange led og til, at de arbejder sammen. De gode forløb bringer således problemerne med diskontinuitet og manglende samarbejde yderligere i fokus. Reelt følger disse meget gode forløb lovgivningens ånd og bogstav. Kun på et punkt – plejefamiliens fortsatte rolle længe efter anbringelsen - ligger de ud over det, lovgivningen indeholder. Så de er, som alle anbringelser burde være. De burde være normen - men de skiller sig desværre tydeligt ud fra flertallet af historierne i TABUKA. Gode forløb som disse må analyseres for at afdække, hvad der skal til for at skabe dem. Og så må man systematisk benytte den viden til at rette op på manglerne i de anbringelser og skoleforløb, der ikke er gode nok. Vi mener, at denne bog giver mange bidrag til den proces.

Overgreb må ikke forekomme

- Det er indlysende, at overgreb under anbringelsen er uacceptable. De må under ingen omstændigheder finde sted. Alligevel fortæller flere om det. Vi kan ikke sige noget om, hvor ofte det sker, så der bør gennemføres egentlig forskning for at afdække forholdene i dag. Samtidig må der sættes ind på mange måder for at forhindre overgreb. Man må erkende, at problemet eksisterer, og man må overalt i systemet indføre procedurer, der kan forebygge det. Man må forstå, at en anbringelse gør børn mere sårbare overfor andre børn og voksne, og at de dermed kan blive mere udsat for overgreb eller nemmere kan presses til handlinger, de ikke ønsker. Plejeforældre og pædagoger må derfor være særskilt opmærksomme på at beskytte anbragte børn. Børnene må have information om deres rettigheder – med en præcis angivelse af, hvad andre ikke må gøre ved dem, fordi børnene kan være meget usikre på det, og tilsynet må forbedres, så den tilsynsførende er forpligtet til at komme med jævne mellemrum og først og fremmest skal tale med barnet. Det må slås fast, at anbragte børn under ingen omstændigheder må udsættes for fysisk afstraffelse. "Barnets støtteperson" må indføres, fordi en sådan person vil kunne være med til at sikre mod overgreb og dårlig

behandling. Endelig må der være sikkerhed for indgriben og psykologhjælp til barnet, hvis det opdages, at der er sket overgreb.

De professionelle: Krav om et menneskeligt møde og en "barnets støtteperson"

- Deltagerne har ønsket professionelle, der mødte dem som mennesker, bekymrede sig om dem, holdt af dem, gav dem omsorg og tryghed og åbnede for en eller anden form for relation. Der efterlyses ofte "kærlighed", som *både* har en følelsesmæssig og en omsorgsmæssig side. Disse behov må systemet kunne imødekomme. Konflikterne og dilemmaerne i sammenstødet mellem børnenes behov og det professionelle systems logik og tradition må erkendes, og der må arbejdes systematisk på at minimere dem. Systemet og professionalismen må i meget højere grad indrettes efter børnenes behov - også behovet for kærlighed - så sammenstødet bliver mindre alvorligt for børnene.
- Det er ikke ensbetydende med en afstandtagen fra professionalisme og faglig kompetence. Deltagerne efterlyser i mange sammenhænge, at de professionelle havde en tilstrækkelig viden, var i stand til at nå børnene og skabe fortrolighed, forstod og kunne rumme deres problemer, kunne arbejde konstruktivt med dem, kunne sikre et konfliktfrit forhold til forældrene osv. Der peges således på, at de professionelle skulle have en række faglige kompetencer, hvis de skulle kunne leve op til de krav, der formuleres til dem.
- Der må tages initiativ til forsøg med en "barnets støtteperson". Man må finde former, der kan imødekomme det stærke krav om en sådan person, så støttepersonen kan blive en del af det, der tilbydes anbragte børn og unge. Samtidig må systemet blive langt bedre til i det daglige at imødekomme de behov, der ligger bag kravet om en støtteperson. Langvarig stabilitet og nærvær må ikke være en undtagelse, men en faglig norm, som systemet generelt lever op til.

Døgninstitutionerne: Bedre relationer, mindre institution

- Kravene til døgninstitutionerne er til dels de samme, der stilles til alle anbringelsessteder: Åbenhed, ærlighed, kærlighed, hjertevarme og knus og kram. Dertil

ønskes der indflydelse på en række forhold i institutionernes hverdag: Maden, aktiviteterne, møblerne på værelserne, farven på væggene mv. Der ønskes indsigt i, hvad der skrives om én. Og sikkerhed for, at man informeres om sine rettigheder, har kontakter uden for institutionen og kan komme i kontakt med myndighederne. Der er meget kritik af vagtskemaet og af den stivhed, pædagogernes arbejdstider skaber. Derfor er der et ønske om, at institutionerne løsner disse rammer og i højere grad indretter sig efter børnene. For eksempel at en pædagog ikke går hjem på klokkeslæt, hvis hun er i gang med noget vigtigt med et barn; at børnene kan se pædagogerne uden for institutionen; eller at de kan få lov til at ringe til pædagoger, de er knyttet til, udenfor arbejdstiden. Det fremgår af udtalelserne, at der er et vigtigt potentiale i forholdet mellem barnet og dets kontaktpædagog. Forholdet rummer mulighed for en vigtig, stabil relation. Men barnet skal have indflydelse på, hvem pædagogen skal være, og institutionen og pædagogerne må finde ud af, hvordan forholdet i en eller anden form kan bevares, hvis et barn ønsker det, når det skifter anbringelsessted eller hjemgives/skal bo for sig selv.

Plejefamilien: En kvalificeret, kærlig og åben familie, der respekterer barnets særegenhed

- Familieplejen er en anbringelsesform med et stort potentiale, fordi den i bedste fald skaber familiestrukturer og relationer for børnene. De bedste anbringelseshistorier fra TABUKA-materialet er fra plejefamilier. Men det er også en kompleks konstruktion, hvor mange modstridende elementer skal spille sammen. Plejeforældre skal lade barnet komme 100% ind i familien og holde af det på lige fod med deres egne børn – samtidig med, at de skal respektere, at det har sin egen familie uden for plejefamilien. De skal også have deres egne børn til at fungere i den konstruktion. De skal have (faglige) kompetencer til at tage sig af barnets måske store behov og til at klare samarbejdet med dets familie uden konflikter – men de skal fungere som en familie og ikke som professionelle. Hvis barnet har fået relationer til familien, skal de i en eller anden udstrækning være barnets

netværk i årene efter anbringelsen – sandsynligvis uden at blive honoreret for det eller få støtte til det. Det er vanskelige og sammensatte krav at skulle leve op til. Måske er det derfor, at også de absolut dårligste anbringelseshistorier er fra plejefamilier. Og vi kan konstatere, at i flertallet af familieplejeanbringelserne i TABUKA har forløbet ikke været godt nok.

- Der er behov for grundlæggende holdningsdiskussioner i familieplejen, så alle forstår og kan arbejde med disse komplekse krav. Man må gøre op med en snæver lønmodtagerbevidsthed, der for eksempel sender børnene i weekendaflastning eller i aflastning, fordi familien skal på ferie alene. Plejeforældrene må også være indstillet på, at relationerne til børnene rækker langt ud over anbringelsen. Og de må være i stand til at møde barnets forældre og familie på en måde, så der ikke opstår konflikter som dem, der har præget mange af anbringelserne i TABUKA.
- Samtidig er der behov for at styrke familieplejen på flere måder. Plejeforældrene skal have tilstrækkelige kompetencer og et introduktionskursus, der kan forberede dem ordentligt. De skal have bedre hjælp til at løse de konflikter, der uvægerligt opstår omkring barnet og/eller dets forældre. Der skal overalt laves netværk for børnene som det i De 4 Årstider, for at støtte børnene og for at skabe mulighed for gode weekender og ferier for børnene, der samtidig kan være aflastning for plejeforældrene. Og tilsynet skal som nævnt ovenfor forbedres.

Alle relevante bånd til familien skal bevares og samarbejdet med forældrene skal være uden konflikter

- Alle barnets relevante bånd til forældre, søskende og den øvrige familie skal bevares. Både for at mindske barnets savn og sorg under anbringelsen og for at sikre, at bruddet bliver mindst muligt alvorligt og dybtgående. Fortsatte bånd til familien og slægten er også afgørende på længere sigt, fordi familien ofte bliver barnets eneste tætte netværk senere i livet. Det er særskilt vigtigt at være opmærksom på barnets søskende. Skal søskende anbringes, så skal det så vidt muligt ske sammen. Og adskilles de ved anbringelsen, så må man gøre en særlig indsats for, at kontakten bevares.

- Flere har inden anbringelsen haft et stort ansvar for familien hjemme, og bekymringen for den kan være meget stor ved anbringelsen. Mange har oplevet, at familien ikke fik hjælp, og at de var alene med deres bekymring. Derfor skal kommunen tage ansvar for, at der kommer den fornødne hjælp til familien hjemme, så barnet kan undgå disse spekulationer.
- Der har været mange konflikter mellem især plejeforældre og børnenes forældre, og de har været stærkt belastende for børnene. Det understreger, at plejeforældre og pædagoger skal respektere børnenes forældre og familie, ellers kan børnene ikke føle sig respekteret og falde til på anbringelsesstedet. Og kommunen og anbringelsesstedet har ansvaret for, at der ikke opstår konflikter med forældrene.
- Ønskerne til samvær med forældrene er ikke entydige. Nogle ønskede mere kontakt, andre at den blev begrænset. Men der er enighed om, at børnene skal have indflydelse på samværet, og at det i højere grad skal foregå på deres præmisser.

Skolen: Stop mobningen og udnyt skolens potentiale i forhold til anbragte børn

- Set med barnets øjne er skolen en integreret del af det system, det lever i. Det kan ikke skilles ud eller ignoreres, som man måske kan, hvis man sidder i socialforvaltningen. Og det er åbenbart, at skolen har stor betydning for anbragte børn, måske meget større end for andre børn. Succes i skolen har for nogle været et generelt løft i et liv, hvor der har været langt mellem de arenaer, man kunne have succes på. Omvendt har mange oplevet skolen som en selvstændig belastning, der har øget deres problemer væsentligt. Med brud, megen mobning og ingen undervisningsmæssig succes. Skolen rummer store positive og desværre også negative potentialer. Derfor skal den gøre en indsats over for anbragte børn. Sat på spidsen: Skolen må ikke kunne smygge sit ansvar af sig, der er tværtimod behov for at ruste den bedre i forhold til anbragte børn. Og socialforvaltningen og anbringelsesstedet må ikke forsømme deres samarbejde med skolen. Alle led skal arbejde sammen, så barnet får en sammenhængende hjælp. Skolen må være

særligt opmærksom på det anbragte barn og give det ekstra støtte fagligt og socialt, hvis der er behov for det. For eksempel i forbindelse med barnets introduktion i klassen. Men støtten skal gives i dialog med barnet og på en måde, så det ikke bliver stemplet yderligere blandt de andre børn.

- Anbragte børn er udsatte i forhold til kammeraterne, de risikerer let at blive stemplet og mobbet. Forholdet til kammeraterne er derfor af største betydning. Mange fortæller om mobning, til dels meget alvorlig og skadende. Omvendt fortæller enkelte, at lærerne så det – og stoppede det. Skolen må tage ansvar for at hjælpe det anbragte barn i forhold til børnegruppen. Diskret og i dialog med barnet. Og den må især tage mobningen alvorligt og stoppe den. For at sikre, at det sker overalt, må der vedtages en lov mod mobning, der forpligter skolerne til at forhindre det.

Fritidsaktiviteter er bare gode!

- Fritidsaktiviteter omtales som utvetydigt gode med mange positive effekter. Derfor skal anbragte børn have støtte til at deltage i fritidsaktiviteter i den udstrækning, de har lyst. Anbringelsesstederne skal sikres tid og økonomi til det. Og børn, der kommer fra udsatte og fattige familier, som ikke kan støtte dem i at deltage, skal have økonomisk og praktisk hjælp til at komme i gang og til at holde fast i aktiviteterne.

Hjælpen skal være stabil og sammenhængende også efter anbringelsen

- For mange har den første tid på egne ben været vanskelig eller direkte kaotisk. De professionelle fra anbringelsessystemet forsvandt, og der var problemer med bolig, økonomi, praktiske ting osv. Det understreger betydningen af, at det familiære netværk stadig er intakt, men også plejeforældrenes fortsatte tilstedeværelse og støttende netværk som for eksempel De 4 Årstider. Og så skal efterværnet være i orden. Det skal i de første år sikre bolig og økonomi og tilbyde gennemgående, kendte voksne fra anbringelsessteder og socialforvaltning, så de unge kan få støtte til alle de udfordringer, de møder i uddannelse, arbejde og

privatliv. Anbringelsesstederne skal også indrettes, så de kan være sikkerhedsnet for de unge.

- Efter de første års efterværn skal der fortsat være mulighed for en langsigtet og sammenhængende støtte til tidligere anbragte. Mange har haft problemer med at komme i gang med en uddannelse og med at holde fast, når de er startet. Der skal derfor være en langsigtet vejledning og støtte i forhold til uddannelse, der tager særligt hensyn til de behov, tidligere anbragte har. Mange har også behov for hjælp fra en psykolog til at rydde op i deres bagage fra barndommen og anbringelsen. Tidligere anbragte skal derfor have mulighed for at få hjælp til psykologsamtaler, når de selv finder det nødvendigt. En del fortæller, at det var vanskeligt for dem at forholde sig til det at få egne børn. Der vil derfor også være behov for støtte og vejledning i den forbindelse.

Flere Baglande og flere netværk som De 4 Årstider

- De, der har erfaringer fra De 4 Årstider, fortæller, at det var af stor betydning under anbringelsen, at de fik mulighed for at møde andre børn i samme situation. Det har også vist sig at være en mulighed for en ubrudt støtte i den første tid efter anbringelsen - et vigtigt netværk i en situation, hvor plejeforældrene måske falder fra. Det kan skabe netværk, der kan strække sig langt ud over anbringelsesperioden, og som i bedste fald kan blive en del af et selvbåret netværk for mennesker, der har været anbragt. Der er således meget tungtvejende grunde til at etablere flere netværk som De 4 Årstider.
- Organisationer som Baglandet åbner tilsvarende muligheder for voksne, der har været anbragt. Der fortælles om netværk og gode fælles oplevelser for mennesker, der har et svagt netværk. Det har skabt mulighed for at tale med andre, der har været anbragt, om de erfaringer og problemer, anbringelsen har skabt, og om de udfordringer, man står med i hverdagen i forhold til uddannelse, arbejde, myndigheder, egne børn osv. Det har åbnet for mange former for støtte, når den enkelte har haft behov for det. Baglandene udfylder dermed et vigtigt, udækket

behov, og der må etableres flere steder end de to, der i dag er i Århus og København.

Perspektiver og fremtid: Mere viden og en organisation for nuværende og tidligere anbragte

- Der er behov for i langt højere grad at få anbragte børns *aktuelle* oplevelser og overvejelser frem i lyset. Det gælder i forskningen, som er alt for svag på dette punkt. Og det gælder i en konkret erfaringsindsamling fra nuværende eller tidligere anbragte på den enkelte institution, i familieplejeforeningen, i kommunen osv. Alle steder må man på etisk ansvarlig og metodisk uangribelig vis spørge de nuværende og tidligere anbragte selv! I et helt andet omfang, end det hidtil er sket: Hvis man ikke ved, hvad hovedpersonerne oplever og mener, så spørg dem. De er hidtil blevet overhørt i helt urimelig grad!
- Drivkraften bag TABUKA er et ønske om at deltage i debatten om, hvordan anbringelsessystemet skal udvikle sig. Det er derfor, så mange mennesker har villet lægge så mange, mange timer af deres fritid i projektet. Debatten er i høj grad begyndt, allerede mens projektet har været undervejs, som det fremgår af afsnittet 'Forløb og metode'. Deltagerne i TABUKA vil med bogens udgivelse i endnu højere grad søge at videregive de vigtige erfaringer, de har om det at være anbragt, og de vil i endnu højere grad gå ind i diskussionen om, hvordan man skal hjælpe børn, der er så udsatte, at de ikke kan bo hjemme.
- Der er i TABUKA-gruppen en løbende diskussion om, hvordan netværket og den organisation, der er skabt om projektet, kan fortsætte og udvikles i fremtiden. Der er et stærkt ønske om, at der dannes en organisation for tidligere anbragte, som både kan tale anbragtes sag i offentligheden og danne netværk og hjælpe nuværende og tidligere anbragte. Det er et tilbagevendende tema i TABUKA, hvordan en sådan organisation kan etableres, og hvilken rolle TABUKA kan spille i den forbindelse. Vi har bevidst udskudt diskussionen til bogen var færdig - så det er den udfordring, der nu ligger foran os.